

ВІСНИК ЦЕНТРУ®

Українська політична система: колапс, пат, перезавантаження

Україна вкотре стала заручницею гострої політичної кризи. Міжнародний центр перспективних досліджень не раз наголошував, що без створення демократичних інститутів, які захистили б і утвердили здобуті демократичні свободи, політичне протистояння між різними політичними гравцями буде щоразу заганяти країну в глухий кут. Про проблеми політичної системи України, а також про можливі варіанти розвитку політичного процесу експерти МЦПД Віктор Чумак та Іван Пресняков написали в статті для "Української Правди"

Нині вже всі політики дійшли простого висновку: без суттєвих інституційних змін ми й далі потерпимемо від старих проблем. Однак, як і раніше, політична позиція і погляд на необхідний напрям реформ визначається виключно кріслом, яке обіймає той чи той політик, а не здоровим глуздом чи почуттям відповідальності. А отже, позиції головних політичних гравців є різними і мінливими.

Нова "демократична" коаліція у своєму прагненні до демократії почала руйнувати саму себе. Заяви Президента та Прем'єр-міністра – лідерів політичних сил парламентської коаліції – засвідчили, що вони перебувають на різних полюсах політичної системи України і мають абсолютно різне бачення щодо її майбутнього. Конкуренція між ними переходить до стану особистої та безкомпромісної боротьби. Коаліції де-факто давно не існує, хоча де-юре вона може існувати ще достатньо довго.

Дострокові вибори не за горами

Країна семимильними кроками наближається до дострокових парламентських виборів. Однак існує два принципово різних варіанти їх проведення.

Дострокові вибори можуть бути оголошені внаслідок розпаду коаліції, якого чекають як падіння перезрілого яблука. Або ж дострокові вибори можуть бути наслідком конституційних змін.

Перший варіант – розпад коаліції

Згідно з Конституцією, для виходу з коаліції потрібно рішення фракції – учасниці коаліції, а заяви про вихід окремих депутатів не створюють необхідних передумов для її розпаду. Навіть якщо Президент і хоче розвалу коаліції, всередині фракції "НУ-НС" не можна зібрати більшість, яка прийняла б рішення про вихід. БЮТ також не зацікавлений виступити "могилянником помаранчевих мрій". Ситуація патова. Жодній із сил, які входять до складу коаліції, немає сенсу ініціювати вихід з неї, аби в очах своїх виборців не видаватися "зрадником", але й жодна з них не має наміру продовжувати співіснування у форматі "військових дій", який блокує реалізацію всіх можливих ініціатив і остаточно втрачає рейтинги.

На допомогу Президенту може прийти опозиція, ініціювавши вираження вотуму недовіри уряду, яке, аби бути успішним, буде підтримане частиною фракції "НУ-НС". Відставка уряду у парламенті розв'яже руки БЮТ для остаточного виходу з коаліції і

звинувачуванні пропрезидентського оточення в зраді та руйнуванні коаліції.

Створити альтернативну коаліцію в парламенті, згідно з чинними нормами, неможливо. Партія регіонів, КПУ та Блок Литвина не мають необхідної кількості голосів, з БЮТ Партія регіонів не може бути партнерами за жодних умов. Усередині "НУ-НС", як уже зазначалося, немає більшості голосів, які погодилися б на створення коаліції з ПР. Згідно з Конституцією, в разі не створення коаліції впродовж 30 днів Президент має право розпустити парламент. Аби це рішення було повністю легітимним, воно має бути прийнято не раніше як через рік після проведення попередніх дострокових виборів, тобто починаючи з жовтня цього року.

Конституційна реформа як засіб шантажу

Конституційна реформа, про яку всі говорять і навколо якої всі сперечаються, може й далі залишатися лише пугалом, яким політики користуються у переговорах, аби змінити позицію опонентів. Президент не сприймає руху до парламентської республіки. Хоча порівняно з БЮТ і Партією регіонів він видається слабшим гравцем, проте досі має достатньо можливостей, аби заблокувати конституційну реформу, якщо вона піде у невідгідний йому бік. Це можна зробити і через блокування роботи Конституційного Суду (тут варто згадати, що звільнена Президентом з посади судді Конституційного Суду Сюзана Станік так і не повернула собі цю посаду),

і через постійні спроби переговорів з Партією регіонів, яка досі не визначилася: міняти Конституцію разом з БЮТ чи протистояти БЮТ разом з Президентом.

Перевибори без конституційної реформи нічого не змінять

Стратегічно такий варіант не вигідний нікому з найбільших політичних партій. Однак з тактичних міркувань кожен з учасників може піти на нього. Президент пристане на нього, якщо альтернативою перевиборам буде зміна Конституції не на його користь.

Крім того, переговорна позиція Президента після виборів відчутно посилиться завдяки праву відхилити кандидатуру Прем'єр-міністра, яка записана у щойно ухваленому Законі "Про Кабінет Міністрів України".

І БЮТ, і ПР можуть прийняти ці вибори, сподіваючись на збільшення свого представництва у наступному парламенті та сприятливішу політичну кон'юнктуру для створення лояльної до себе коаліції.

Наслідки таких перевиборів прості. Оскільки "Наша Україна" навряд чи зможе стати лідером наступної коаліції, нас очікує ще один конфлікт між Президентом і новопризначеним Прем'єр-міністром з приводу повноважень, призначень, політичного лідерства та порядку денного дій влади. Політики, а за ними і всі громадяни підуть на ще одне "штрафне коло", яке неминуче призведе до наступних криз.

Позачергові вибори, що можуть відбутися наприкінці осені, не вирішать системних проблем в українській політиці. Вони лише вкотре доведуть політикам неможливість ефективної роботи уряду без проведення системних змін.

Другий варіант – парламентська республіка з наступного року

Все може відбуватися і за другим, відкоригованим сценарієм, але чи

оптимістичніший він – поки що важко сказати. Каталізатором цього сценарію може стати конституційний процес, запущений Президентом через створення Національної конституційної ради (НКР).

НКР напрацювала свою концепцію конституційних змін, достатньо лояльну до Президента. Однак процес вийшов з-під контролю: активність Президента змусила всіх інших політичних гравців вступити в конституційну гру і задекларувати свої власні прагнення. На поверхні виявилася близькість позицій БЮТ і Партії регіонів щодо необхідності руху України до парламентської республіки. Внесення найближчим часом проектів змін до Конституції створить легітимні передумови для утворення в парламенті спеціальної конституційної комісії щодо остаточного узгодження тексту поправок.

Конституційні зміни, подані в парламенті різними політичними силами, до кінця поточної сесії набирають остаточний узгоджений вигляд проекту закону – приймаються у першому читанні і відправляються для висновку до Конституційного Суду. КС дуже швидко дає висновок щодо конституційності таких змін і направляє його в парламент якраз до початку наступної сесії.

На наступній сесії, не пізніше жовтня, приймаються зміни до Конституції, що набирають чинності після проведення дострокових президентських і парламентських виборів, які призначають не пізніше кінця травня 2009 року (більше як за півроку до наступних чергових виборів Президента – вимога Конституції). І в червні наступного року ми живемо у парламентській республіці.

До розробки Конституції має бути залучено більше зацікавлених сторін

Чому це не дуже оптимістично? Аби така модель не перетворилася на тотальну диктатуру партії влади, процес розроблення Конституції

має бути прозорий і до нього має бути залучено більше зацікавлених сторін. Бо якщо БЮТ і ПР вдадуться до сепаратних домовленостей, вони чинитимуть так само, як і Президент у своєму проекті, – писатимуть його виключно "під себе", не забиваючи собі голову демократичністю системи. І якщо у президентському варіанті Конституції проглядається бажання підпорядкувати Президентіві судову гілку влади, то варіант БЮТ містить такий анахронізм, як імперативний мандат або взагалі таку дивину, як двотурову пропорційну виборчу модель, яка дає більшість місць у парламенті одній партії і унеможливорює вплив невеликих партій на державну політику через участь у правлячій коаліції.

Багато що в реалізації цього сценарію залежить від Президента. Він має взяти на себе роль модератора оновленого конституційного процесу, залучивши до нього більше зацікавлених сторін. Це завершило б його історичне завдання демократизації України.

Або ж Президент може вирішити: якщо його ідея прийняття через всеукраїнський референдум Конституції "під себе" не змогла бути реалізованою, то головне його політичне завдання – ставити палиці в колеса проектам своїх політичних візаві. Тоді шанс просунути в напрямі до ефективнішої системи влади буде вкотре втрачено, і нас чекатимуть ще одні дострокові вибори без жодних інституційних змін, абсолютно позбавлені сенсу. Тоді політична система країни піде по вже звичному для себе маршруту: колапс, пат, перезавантаження. ■

Повну версію статті читайте на інтернет-сторінці <http://www.pravda.com.ua/news/2008/5/21/76171.htm>.

За додатковою інформацією звертайтеся, будь ласка, до експерта МЦПД Віктора Чумака за телефоном (044) 484-44-00 чи електронною поштою vchumak@icps.kiev.ua.

вісник центру є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо ви хочете бути внесеними до списку розсилання бюлетеня, надішліть інформацію про себе на адресу: marketing@icps.kiev.ua.

Редактор *вісника центру* Ольга Львова (olvova@icps.kiev.ua)

Телефон: (044) 484-4400.

Передрук матеріалів дозволено з відома Центру.

Міжнародний центр перспективних досліджень – незалежна дослідницька організація, що має на меті інтелектуальну підтримку процесу ухвалення політичних рішень в Україні.

Директор Центру Володимир Нікітін.

Адреса: вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050

Телефон: (044) 484-4400. Факс: (044) 484-4402

Web: <http://www.icps.com.ua/>